

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

EKONOMIJA

≡ Izpitna pola 2 ≡

A) Krajše besedilne naloge

B) Esejistične naloge

Sreda, 27. maj 2009 / 150 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik, svinčnik, šilček, radirko, računalno in ravnilo.

Kandidat dobi konceptni list in tri ocenjevalne obrazce (enega 2A in dva 2B).

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalne obrazce). Svojo šifro vpišite tudi na konceptni list.

Izpitna pola vsebuje 6 nalog v delu A in 2 sklopa nalog v delu B, iz katerih izberite 2 nalogi, po eno iz vsakega sklopa. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 90, od tega 60 v delu A in 30 v delu B. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi iz sklopov nalog v delu B naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo v vsakem sklopu ocenil prvo nalogo, ki ste jo reševali.

Prvi sklop		
B01	B02	B03

Drugi sklop		
B04	B05	B06

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor, skice in grafe pa rišite s svinčnikom. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami. Osnutki rešitev, ki jih lahko napišete na konceptni listi, se pri ocenjevanju ne upoštevajo.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 28 strani, od tega 3 prazne.

Del A: KRAJŠE BESEDILNE NALOGE

Navodilo: Pazljivo preberite navodilo in vprašanja v vseh nalogah. Ne izpuščajte ničesar.

***Del A** izpitne pole ima šest krajših besedilnih nalog, ki jih sestavljajo podvprašanja. Odgovoriti morate na **vseh šest**, in sicer kratko, jedrnato in natančno. Za vsako nalogo lahko dobite skupaj največ 10 točk. Pomagajte si s podvprašanji, pri katerih je v oklepaju navedeno število točk za pravilen in popoln odgovor.*

A01**PROIZVODNA IZBIRA**

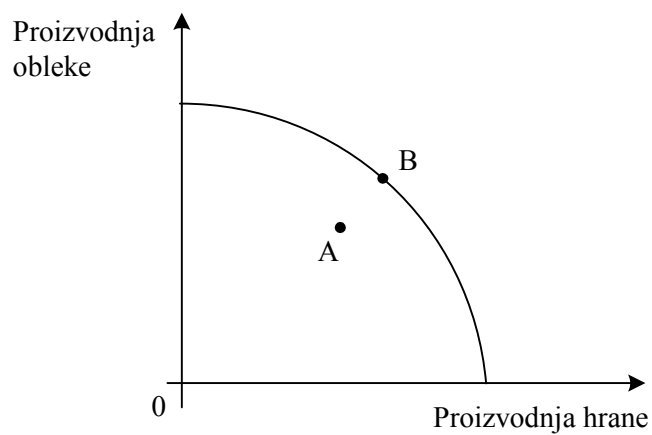
Zaradi relativne redkosti proizvodnih dejavnikov morajo vsa gospodarstva racionalno izbirati, kaj, kako in za koga proizvajajo. Vprašanje proizvodne izbire si lahko predstavimo s krivuljo alternativnih možnosti proizvodnje.

- a) Pojasnite, na kateri dve vprašanji izbire poskušamo odgovoriti pri proizvodni izbiri.

(1 točka)

- b) Pojasnite, kaj ekonomsko pomeni točka A in kaj točka B na spodnji sliki.

(2 točki)

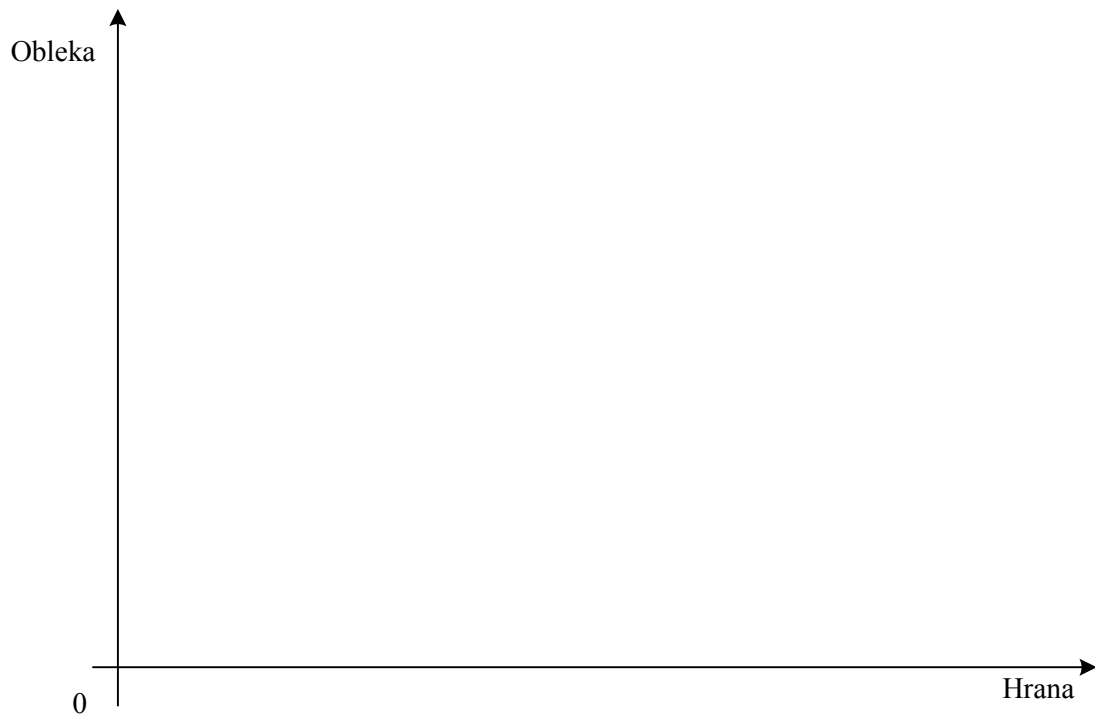
- c) Družba v Karniji se odloča o proizvodnji hrane oziroma obleke. Poznamo podatke o njeni lestvici alternativnih možnosti proizvodnje:

Alternativne izbire	Hrana	Obleka
A	0	21
B	1	20
C	2	18
D	3	15
E	4	11
F	5	6
G	6	0

- Če se v Karniji odločijo, da bodo proizvedli 5 enot hrane, lahko proizvedejo največ _____ enot obleke; če pa se odločijo za 3 enote hrane, lahko proizvedejo največ _____ enot obleke.
(1 točka)
- Kombinacija 4 enote hrane in hkrati 15 enot obleke je mogoča (podčrtajte pravilni odgovor):
DA NE VEMO NE
(1 točka)
- Če povečamo proizvodnjo hrane od 4 na 5 enot, so alternativni stroški pete enote hrane _____ enot obleke.
(1 točka)
- Pojasnite, kaj bi pomenila kombinacija proizvodnje 3 enot hrane in 13 enot obleke.
(1 točka)
- Janez trdi, da lahko povečamo proizvodnjo obleke, če ceno hrane, ki znaša 40 denarnih enot za enoto hrane, znižamo za 15 %. Pojasnite, zakaj se moti.
(1 točka)

- d) Vrišite v spodnji diagram transformacijsko krivuljo na podlagi številk za možnosti proizvodnje hrane in obleke iz zgornje naloge in pojasnite, zakaj dobimo značilno konkavno obliko krivulje.

(2 točki)

A02**TRG IN KONKURENCA**

Potrošniki zadovoljujejo svoje potrebe z dobrinami, ki jih kupijo na trgu. V ekonomiji opredelimo trg kot prostor, na katerem se srečujejo ponudniki in povpraševalci, da bi po določeni ceni zamenjali blago.

Čarobni zaliv je turistični kraj ob morju. V poletnih mesecih, ko ga obišče največ turistov, ponujajo sladoled številni ulični prodajalci. Turistični urad jih je nekega dne preštel in ugotovil, da jih je 250.

- a) Konkurenca na trgu sladoleda v Čarobnem zalivu je najbližje (podčrtajte pravilni odgovor):
(3 točke)
- popolni konkurenci oligopolni konkurenci monopolni konkurenci

Navedite vsaj tri značilnosti take oblike konkurence.

- b) Preglednica prikazuje ponudbo in povpraševanje po sladoledu v Čarobnem zalivu v juliju preteklega leta.

Cena (P) za kepico sladoleda v EUR	Obseg povpraševanja v tisoč kepicah sladoleda	Obseg ponudbe v tisoč kepicah sladoleda
0,20	700	100
0,40	500	200
0,60	350	350
0,80	200	550
1,00	100	750

- Vrišite v spodnji diagram krivulji ponudbe in povpraševanja po sladoledu.

(2 točki)

- Cena za kepico sladoleda se je v avgusta zvišala z 0,40 EUR na 0,60 EUR. Izračunajte koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja.

(1 točka)

Izračun:

- Izračunani koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja nam pove, da se pri 10 % podražitvi kepice sladoleda obseg povpraševanja po sladoledu (podčrtajte in dopolnite) **poveča/zmanjša** za _____%.

(1 točka)

- c) Na trg sladoleda v Čarobnem zalivu je vstopilo podjetje »Ledoslad«, d. d., in na najboljših krajih odprlo petnajst novih prodajaln sladoleda, v katerih je zaposlilo šestdeset prodajalcev. Spremembo na trgu sladoleda vrišite v diagram s črtkano črto.

(1 točka)

- d) Podjetje »Ledoslad«, d. d., namerava še v tem letu s prevzemi in pripojitvami uličnih prodajalcev sladoleda doseči vsaj 60-odstotni tržni delež. Podjetje bi se v tem primeru imenovalo (podčrtajte pravilni odgovor):

(1 točka)

konkurenčno podjetje

dominantno podjetje

monopolno podjetje

- e) Predstavljajte si, da ste ulični prodajalec sladoleda v Čarobnem zalivu. Navedite vsaj dva ukrepa, s katerima bi poskušali ohraniti svoj tržni delež.

(1 točka)

A03**DOBIČEK**

V sodobnih gospodarstvih je temeljni cilj delovanja podjetij dobiček.

- a) Dobiček je sestavljeni dohodek. V spodnjo preglednico vpišite oba sestavna dela dobička in pojasnite, kateri funkciji ali dejavnosti pripada posamezni del.

(2 točki)

Sestavni del dobička	Funkcija ali dejavnost

- b) Pojasnite, kdaj lahko podjetje v neki panogi doseže tehnološki (inovacijski) ekstradobiček. Predstavite takšen ekstradobiček v spodnji sliki s šrafiranim pravokotnikom.

(2 točki)

Povprečno podjetje

Podjetje z ekstradobičkom

- c) Marko je delničar v turistično-gostinskem podjetju »Hrana in postelja«, d. d., ki zaposluje 120 delavcev. Družba, ki je svoj kapital zbrala s prodajo 320 000 delnic, je v preteklem letu ustvarila 3,96 milijona EUR celotnega prihodka; 40 % tega zneska so dobili delavci kot mezdo.

- Izračunajte, koliko je v preteklem letu znašala povprečna mesečna plača zaposlenega, če je bilo v družbi »Hrana in postelja«, d. d., zaposlenih 120 delavcev.

(1 točka)

Izračun:

Rezultat:

- Izračunajte donosnost naložbe v družbo »Hrana in postelja«, če je družba, ki razpolaga s 16 milijoni EUR kapitala, v preteklem letu ustvarila 800 000 EUR dobička. *(2 točki)*

Izračun:

Rezultat:

- Družba je ves dobiček namenila izplačilu lastnikom delnic. Marko je lastnik 30 delnic družbe »Hrana in postelja«, d. d. Navedite, kako se imenuje njegov dohodek, in izračunajte, kolikšen je bil njegov dohodek od naložbe v družbo »Hrana in postelja«, d. d., v preteklem letu. *(2 točki)*

Izračun:

Rezultat:

- Družba je v začetku tega leta vzela bančno posojilo v višini 2 milijona EUR. Izračunajte, koliko znaša obrestna mera, če bo morala v tem letu za obresti nameniti 84 000 EUR.

(1 točka)

Izračun:

Rezultat:

A04**DELNIŠKE DRUŽBE IN TRANSNACIONALNE KORPORACIJE**

Delniška družba je bila z zgodovinskim razvojem pravnih oblik podjetij sprejeta kot najprimernejša oblika podjetja, saj je omogočila vrsto prednosti pred individualnim podjetjem. Ko je poslovanje delniške družbe prešlo državno mejo, se je pojavila transnacionalna korporacija.

- a) Pojasnite vsaj dve prednosti, ki ju ima delniška družba pred individualnim podjetjem. (2 točki)
- b) Pojasnite, pri katerih odločitvah se v delniški družbi lahko razlikujejo interesi menedžerjev in delničarjev. (1 točka)
- c) Delniška družba »Pohišstvo«, d. d., želi povečati obseg proizvodnje in za to potrebuje dodaten denar. Pojasnite vsaj dva načina, s katerima lahko družba pridobi denar. Pri vsakem izmed njiju navedite po eno prednost in eno slabost. (3 točke)

Način pridobitve denarnih sredstev	Prednost	Slabost

- d) Družba »Pohištvo«, d. d., se je odločila, da bo del proizvodnje preselila v Jugovzhodno Azijo, v države, kakršne so Indonezija, Indija in Kitajska. Navedite vsaj tri možne razloge za ekonomsko upravičenost njene odločitve.

(2 točki)

- e) Navedite vsaj dve prednosti (koristi), ki bi ju te države pridobile s postavitvijo podružnic »Pohištvo«, d. d.

(1 točka)

- f) Pojasnite morebitni razlog, ki bi prebivalce v teh državah lahko pripeljal do nasprotovanja podružnici »Pohištvo«, d. d.

(1 točka)

A05**VLOGA DRŽAVE**

Kljub temu da se je vloga države v gospodarstvu skozi zgodovino spreminjala, je bila država v razvoju tržnega gospodarstva zelo pomembna institucija.

- a) Navedite vsaj dve stvari, ki ju zagotavlja država v okviru liberalnega koncepta in pojasnite enega izmed temeljnih izhodišč, na katerih sloni ta koncept.

(2 točki)

- b) Navedite vsaj tri slabosti trga, s katerimi utemeljujemo večjo vlogo države po reformistično keynesijanskem konceptu države.

(2 točki)

- c) Po gospodarski krizi v 30. letih je država nenehno večala svoj vpliv in po 2. svetovni vojni se je razvil koncept države blaginje. Pojasnite, kaj vsebinsko pomeni ta koncept.

(2 točki)

- d) Pojasnite, zakaj je koncept države blaginje v 70. letih zašel v krizo in kako to krizo imenujemo.

(2 točki)

- e) Navedite vsaj štiri od devetih področij, na katerih država danes uresničuje svoje temeljne ekonomske cilje.

(2 točki)

A06**MEDNARODNE EKONOMSKE INTEGRACIJE IN SLOVENIJA**

Sodobna gospodarstva so odprtega tipa. Države postajajo med seboj vse bolj povezane in odvisne. Posamezna gospodarstva poskušajo probleme, ki jih prinaša globalizacija, zmanjšati s povezovanjem.

- a) Dopolnite spodnje besedilo.

(2 točki)

Ekonomske integracije lahko delimo po različnih kriterijih. Najpogostejša delitev teh povezav je glede na _____ integracije. Če so odstranjene vse ovire za trgovanje med državami članicami, govorimo o območju _____
_____. Kratica WTO je kratica za: _____
_____.

- b) Najpogostejša cilja ekonomskih integracij sta povečanje proizvodnje v državi zaradi specializacije in pocenitev proizvodnje zaradi prihranka obsega. Pojasnite, kako vključevanje v integracijo omogoča državi doseganje teh ciljev.

(2 točki)

Povečanje proizvodnje v državi zaradi specializacije:

Pocenitev proizvodnje zaradi prihranka obsega:

- c) Slovenija je od maja 2004 članica Evropske unije. Navedite:

(4 točke)

- število držav članic EU;
- vsaj dve državi, ki sta postali članici EU hkrati s Slovenijo;

- vsaj dve od temeljnih institucij EU;

- vsaj dve pomembni prednosti vstopa Slovenije v EU za slovensko gospodarstvo.

- d) Julija 2002 je evro postal zakonito plačilno sredstvo v večini držav članicah Evropske monetarne unije, januarja 2007 pa se jim je pridružila Slovenija. Navedite po en monetarni in en fiskalni kriterij (maastrichtski konvergenčni kriterij), ki so ga morale izpolniti države, ki so se pridružile EMU oziroma prevzele evro.

(2 točki)

Monetarni kriterij:

Fiskalni kriterij:

Del B: ESEJISTIČNE NALOGE

Navodilo: Esejistične naloge so razdeljene v dva sklopa: temelji ekonomije s sodobnim tržnim gospodarstvom in ekonomika narodnega gospodarstva. V vsakem sklopu so postavljene tri. **Izbrati je potrebno po eno nalogo iz vsakega sklopa.** Smisel esejistične naloge je, da odgovarjate v vsebinsko zaokroženem sestavku, v katerem predstavite osnovne poglede na izbrani ekonomski problem iz literature in prikažete svoja stališča in ocene. Dober odgovor lahko napišete na eni strani in pol. Po potrebi vključite ustrezne diagrame, s katerimi podkrepite svojo razlago. Vsak odgovor se točkuje z največ 15 točkami (skupaj je torej možnih največ 30 točk).

PRVI SKLOP NALOG

B01

PROIZVODNJA IN PROIZVODNI DEJAVNIKI

Praktično vse dobrine danes izhajajo iz proizvodnje, kajti v naravi le izjemoma najdemo dobrine, s katerimi zadovoljujemo potrebe. Pojasnite, kaj je proizvodnja, zapišite (ali narišite) logično zaporedje faz reprodukcijskega procesa in tudi, kako so te faze med seboj povezane. (5 točk) Opredelite proizvodnjo kot tehnični in kot družbeni proces. (2 točki)

Janez Pekač je lastnik pekarnice »Rogljček«, d. o. o., v kateri ima zaposlenih pet pekov. Navedite in s primeri pojasnite proizvodne dejavnike glede na vlogo, ki jo opravljajo v proizvodnem procesu pekarnice »Rogljček«, d. o. o. (6 točk) V pekarni je Janezu Pekaču uspelo ob nespremenjenem številu zaposlenih povečati produktivnost dela. Opredelite pojem produktivnosti dela v konkretnem primeru in navedite vsaj en razlog, ki je pripomogel k povečani produktivnosti. (2 točki)

(15 točk)

B02**RAZDELITEV**

Razdelitev je faza reprodukcijskega procesa, v kateri se določa delež posameznika oziroma družbenih skupin v družbenem neto proizvodu. V tržnem gospodarstvu se razdelitev dohodka opravi v podjetju.

Navedite in pojasnite obe funkciji, ki ju ima z vidika posameznika njegov delež v razdelitvi. (2 točki) Pojasnite pojem mezda ter navedite in pojasnite oba vidika gospodarskega pomena mezd. (3 točke) Dobiček je dohodek, ki ga prejme podjetnik za svojo lastniško, organizacijsko in poslovodno funkcijo v podjetju. Navedite in pojasnite ekonomske funkcije dobička. (3 točke) Renta je dohodek, ki izhaja iz same lastnine proizvodnega dejavnika. Pojasnite ekonomski pomen zemljiške rente ter navedite in pojasnite vsaj dva dejavnika, ki vplivata na višino zemljiške rente. (3 točke) Obresti so cena, ki jo podjetnik plača za začasno uporabo prihrankov. Pojasnite gospodarsko vlogo obresti in razložite funkciji tržne obrestne mere. Pojasnite razliko med nominalno in realno obrestno mero ter navedite tudi primer. (4 točke)

(15 točk)

B03**SPREMINJANJE KONKURENCE V EKONOMSKI ZGODOVINI**

Temeljna značilnost posameznega trga je oblika in stopnja konkurence, ki vpliva na ravnanje podjetij in potrošnikov na tem trgu. Konkurenca se je v ekonomski zgodovini spreminjala, zlasti z razvojem tehnologije in dometom trga (od lokalne do globalne ravni).

Pojasnite, zakaj je sorazmerno visoka stopnja konkurence bistvena za učinkovito delovanje trga, in naštejite dejavnike, ki opredeljujejo značilnosti konkurence na nekem trgu. (5 točk)

Pojasnite, kateri razvojni dejavniki oziroma razvojne tendence so proti koncu 19. stoletja ustvarili pogoje za proces monopolizacije/kartelizacije razvitih tržnih gospodarstev. (2 točki) Pojasnite temeljne značilnosti konkurence v sodobnem gospodarstvu (4 točke) in navedite nekaj načinov, da se podjetje uveljavi na trgu, čeprav ne zniža cene pod cene konkurentov (2 točki). Opišite, kako vidite konkurenco v slovenskem gospodarstvu na trgu smuči za alpsko smučanje. (2 točki)

(15 točk)

DRUGI SKLOP NALOG**B04****DRUŽBENO BOGASTVO**

Družbeno bogastvo, ki ga sestavljata naravno in proizvedeno bogastvo, je skupaj s prebivalstvom najpomembnejši dejavnik potencialnega bruto domačega proizvoda.

Naravno bogastvo je sestavljeno iz petih elementov. Navedite jih ter predstavite njihovo sestavo in pomen v Sloveniji. (10 točk) Pojasnite pojem proizvedeno bogastvo in navedite, kako ga delimo. (2 točki) Opišite procesa, ki spreminjata velikost proizvedenega bogastva. (3 točke)

(15 točk)

B05**MEDNARODNA VPETOST SLOVENIJE**

Nobena država ni popolnoma samozadostna (avtarkična), temveč del proizvodov in storitev izmenjuje s tujino. Pojasnite, zakaj je Slovenija prisiljena del proizvodov in storitev uvažati ter zakaj po drugi strani del svoje proizvodnje izvažata. (2 točki) Pojasnite teorijo primerjalnih prednosti in navedite, kako merimo odprtost države. (4 točke)

Pojasnite pojem trgovinske bilance. Pojasnite, kakšen je bil saldo trgovinske bilance v Sloveniji po osamosvojitvi in kateri so razlogi za takšen rezultat. (4 točke) Ker ima Slovenija odprto gospodarstvo, navedite, katere so njene najpomembnejše zunanjetrgovinske partnerice in kaj je značilno za slovensko zunanjetrgovinsko menjavo. (3 točke)

Slovenija je polnopravna članica Evropske unije. Navedite vsaj dve prednosti, ki ju je Slovenija pridobila z vstopom v Evropsko unijo, in vsaj dve slabosti, ki sta se pri tem pojavili. (2 točki)

(15 točk)

B06**FISKALNA POLITIKA IN ZDRAVSTVENA REFORMA**

Po vstopu Slovenije v EU in še zlasti po sprejetju evra kot denarne valute je postala fiskalna politika najpomembnejša ekonomska politika. Opredelimo jo kot sistem ukrepov, s katerimi država vpliva na javnofinančne prihodke in odhodke.

Navedite tri osnovne funkcije fiskalne politike in dve od njih podrobno pojasnite. Pri razlagi uporabite konkretne slovenske primere. (5 točk) Navedite po dve vrsti javnofinančnih prihodkov in odhodkov ter napišite, kaj nam javnofinančni odhodki prikazujejo. Pojasnite pojem proračunski primanjkljaj in navedite vire, iz katerih ga država lahko financira. (5 točk)

S problemi fiskalne politike v Sloveniji je tesno povezana zdravstvena reforma. Kratko opišite glavna vira, iz katerih se financira zdravstvo v Sloveniji. (2 točki) Opišite vsaj dva osnovna razloga za nujnost zdravstvene reforme in navedite vsaj dva od osnovnih ciljev reforme. (3 točke)

(15 točk)

Prazna stran

Prazna stran

Prazna stran